

KRONIKA**CHRONICLE****18. Międzynarodowe Sympozjum na temat Chironomidae
(Trondheim, Norwegia, 4–6 lipca 2011 r.)**

Kolejne spotkanie dipterologów zainteresowanych Chironomidae odbyło się w norweskim Trondheim. Głównymi organizatorami tego sympozjum byli Kaare AAGAARD, Elisabeth STUR i Torbjørn EKREM z Muzeum Historii Naturalnej i Archeologii (NTNU), a wspierały: Rada ds. Badań Naukowych Norwegii, Dyrekcja Gospodarki Zasobami Naturalnymi Norwegii oraz hotel „Comfort”. Również sekretariat był reprezentowany przez trzy osoby; byli to doktoranci (z USA, Australii i Brazylii), którzy odbywali staż u organizatorów Sympozjum. W zjeździe uczestniczyło ponad 80 osób, z 36 krajów świata, zajmujących się różnymi aspektami biologii Chironomidae. Jak podkreślali organizatorzy, licznie reprezentowani byli zarówno seniorzy, jak i studenci.

Obrady odbywały się w nowoczesnym budynku „Elektro”, na terenie miasteczka studenckiego. Po powitaniu gości przez głównych organizatorów, oficjalnej ceremonii otwarcia dokonał dyrektor NTNU prof. Axel CHRISTOPHERSEN. Następnie wykład inauguracyjny, tradycyjnie już poświęcony pamięci Augusta THIENEMANNA, wygłosił Oliver HEIRI z Uniwersytetu w Brnie (z Centrum do Badań Zmian Klimatu); dotyczył on zastosowania izotopów stabilnych do badania szczątków Chironomidae. Jak wiadomo muchówki te, obok innych organizmów, takich jak ameby skorupkowe, skorupiaki Cladocera, czy pyłki oraz wegetatywne części roślin, stanowią przedmiot analizy i pozwalają odtworzyć zmiany klimatu oraz dynamikę przemian ekosystemów słodkowodnych. Z wymienionych grup to właśnie larwy Chironomidae są szczególnie przydatne w analizach materiałów fosalnych; przede wszystkim charakteryzuje je zachowanie w dobrym stanie chitynowych puszek głowowych larw w osadach jezior, czułość na zmiany parametrów środowiskowych takich jak temperatura i ilość rozpuszczonego tlenu, relatywnie krótki cykl życiowy, znaczna obfitość, co ułatwia statystyczną analizę danych, a także mobilność imagines. Ponieważ chityna puszek głowowych larw Chironomidae zawiera duże ilości C, N i O. Oliver HEIRI pokazał możliwość wykorzystania stabilnych izotopów: O^{18} do rekonstrukcji zmian klimatu, N^{15} do obciążenia jezior azotem, a C^{13} do oszacowania sieci troficznych ekosystemów jeziornych w przeszłości. Ale równocześnie badacz ten wskazał szereg trudności związanych z interpretacją uzyskanych wyników. Ten bardzo interesujący wykład rozpoczął całodzienną sesję, zatytułowaną „Paleolimnologia”; prowadził ją Kanadyjczyk Ian WALKER z Uniwersytetu Kolumbii Brytyjskiej. Obok pięciu wystąpień ustnych zagadnienia te również były przedstawiane na plakatach; ich prezentacja, rozpoczęta tego dnia po głównych obradach, trwała aż do zakończenia sympozjum. 36 plakatów reprezentowało główne trendy współczesnych badań nad Chironomidae.

Następnego dnia przewodniczącym drugiej sesji tematycznej „Taksonomia i systematyka” był Endre WILLASSEN z Uniwersytetu w Bergen. Bardzo ciekawy wykład wygłosił Peter CRANSTON z Australijskiego Narodowego Uniwersytetu w Canberze „Molekularna filogeneza Chironomidae”. W kilku przypadkach, przy użyciu metod molekularnych, rozstrzygnął długoletnie spory między taksonomami, związane czy to z przynależnością rodzajów i/lub wyższych jednostek taksonomicznych czy też z ustaleniem stopnia pokrewieństwa między taksonami wyższej rangii. W tej sesji miało również miejsce wystąpienie Andreja PRZHIBORO z Rosyjskiej Akademii Nauk (RAN) w St. Petersburgu, dotyczące zasobów Instytutu Zoologicznego, a zebranych, czy to w czasie specjalnie zorganizowanych ekspedycji czy też indywidualnie przez poszczególnych badaczy na terenie dawnego ZSRR. Kolekcja ta liczy w sumie około 57 000 larw, poczwerek i imagines; okazy te były identyfikowane przez tak znanych taksonomów jak Alexey CHERNOVSKII, Vera PANKRATOVA, Carl LUNDSTRÖM, Maurice GOETGHEBUER, Alevtina I. SHILOVA, Ole SÆTHER i wielu innych. W czasie tej prezentacji autor pokazał zarówno liczne unikalne zdjęcia badaczy, jak i ich publikacje. Niektóre z oryginalnych wydań tych prac mam w swoich zbiorach, często z dedykacją dla Włodzimierza ROMANISZYNA. Profesor miał sporą bibliotekę wydawnictw poświęconych Chironomidae, także tych opublikowanych po rosyjsku; początek Jego kariery związany był z Uniwersytetem Jana Kazimierza we Lwowie, a zakończył pracę zawodową na Uniwersytecie Łódzkim.

Popołudniowa sesja drugiego dnia obrad to już „Ekologia i biomonitoring”; jej pierwsza część prowadzona była przez Susan GRESENS z Uniwersytetu Towson, a dalszy ciąg, już następnego dnia, przez Les RUSE z Uniwersytetu Roehampton. Wykłady dotyczyły zależności między parametrami morfometrycznymi, hydraulicznymi i jakością wody a bezkręgowcami w jeziorach, stawach czy rzekach. Materiałem do badań były albo formy bentoniczne (larwy) albo dryfujące wylinki poczwarkowe Chironomidae; te ostatnie coraz częściej wykorzystywane są w monitoringu ekosystemów rzecznych. Ze względu na szeroki zakres terenu badań i/lub zastosowane metody wymieniam trzy wystąpienia. Bruno ROSSARO z Uniwersytetu w Mediolanie i współautorzy, na podstawie zbieranych od 1950 roku danych przygotowali prezentację „Bentoniczny wskaźnik jakości wód w jeziorach europejskich”. Jak stwierdził B. ROSSARO dane wyjściowe są daleko niesatysfakcjonujące ze względu na liczne luki, dotyczące zarówno terenu badań (najlepiej opracowane są jeziora północnej Europy pod kątem ich trofii), jak i rozmaitych czynników oddziałujących na bentos (przedmiotem badań były głównie zespoły Chironomidae i Oligochaeta). Z opracowań Chironomidae rzek należy wyróżnić dane L. RUSE, który na podstawie analizy dryfujących wylinek poczwarkowych porównał zespoły Chironomidae, także pod kątem ich przynależności do grup troficznych, w głównym korycie Tamizy i zbudowanym niedawno (na początku XXI wieku) sztucznym kanale łączącym się z Tamizą. Do bardzo „wyrafinowanych” statystycznie należało opracowanie makrobezkręgowców, w tym Chironomidae, w gradiencie różnego rodzaju zaburzeń, tak ekosystemów lotycznych jak i lenitycznych, a dokonane przez Tae Soo CHONA z Narodowego Uniwersytetu w Pusan i współpracujących z nim kolegów z Korei Płd i Chin.

Ostatnią, czwartą tematyczną sesję „Toksykologia, cytologia i genetyka” prowadziła Paraskeva MICHAJLOVA z Błgarskiej Akademii Nauk, znana z wielu publikacji o aberracjach chromosomów Chironomidae (współpracuje także z pracownikami dwóch polskich ośrodków naukowych). Zakończyła ona tę sesję wystąpieniem o chromosomach poligenicznych. Powstają one w wyniku kilkakrotnej replikacji chromosomalnego DNA, po której nie następuje podział komórkowy. Jednym z czynników inicjujących taki proces jest obecność metali śladowych.

Na popołudniowej, ostatniej sesji, nazwanej „Symposium Chironomidae – forum” zebrałiśmy się, aby omówić najważniejsze dla dipterologów zagadnienia. Sesję tę, prowadził Patrick ASHE. Na początek przypomniano sylwetki biologów, którzy odeszli w ostatnim okresie. I tak P. CRANSTON wspominał Arthura D. HARISSONA (1921–2007), który urodził się w Kanadzie, ale badał muchówki z Etiopii i Afryki Płd, oraz Paula FREEMANA (1916–2011), autora opisów wielu nowych gatunków Chironomidae, które przysyłano mu z różnych części świata. Następnie A. PRZHIBORO przypomniiał sylwetki A. I. SHILOVEJ (1928–2010), autorki trzech nowych rodzajów Chironomidae oraz współautorki trzech monografii dotyczących Zbiornika Rybińskiego, a także Aleksandra S. KONSTANTINOVA (1917–2011). Hydrobiolog ten napisał, obok 300 innych prac, w tym trzykrotnie wznawiany podręcznik hydrobiologii, tom wydany w 1958 roku „Biologija chironomid i ich razvedene”. O popularności tego liczącego ponad 350 stron wydawnictwa, świadczy fakt, że do autorki niniejszego sprawozdania ciągle zgłaszają się ludzie, którzy chcą hodować ochotki dla prężnie rozwijającej się akwarystyki, a opracowanie to jest dla nich praktycznym przewodnikiem,

W dalszej części tej sesji P. ASHE powiedział o zmianach w nomenklaturze (nowe taksony, nowe kombinacje i nowe synonimy), które pojawiły się od ostatniego wydania w 2009 roku pierwszej części „Światowego Katalogu Chironomidae”. Następnie głos oddano L. RUSE, który stał na czele Komisji oceniającej wystąpienia i/lub plakaty studentów oraz doktorantów. Pierwsze miejsce uzyskała Isabelle PROULX (współautor L. HARE) z Uniwersytetu w Québec za plakat, natomiast drugie Alyssa ANDERSON z Uniwersytetu w Minnesocie (współautorzy E. STHUR i T. EKREM) za wystąpienie ustne. W dalszym ciągu tej sesji organizatorzy zaproponowali, a uczestnicy zaakceptowali czasopismo „Fauna Norvegica”, do wydania materiałów prezentowanych podczas sympozjum. Pozostało do wyboru miejsce następnego spotkania; padły dwie propozycje. Pierwszą z nich barwnie zaprezentowała Naime ARSLAN z tureckiego Uniwersytetu Eskisehir Osmangazi, natomiast drugą, bardzo już konkretnie, przedstawiła Jolanta TĀTOSOVÁ, która jako miejsce następnego sympozjum zaproponowała Czeskie Budziejowice. Uczestnicy większością głosów wybrali tę czeską miejscowość.

I wreszcie czas wspomnieć o mieście i kraju, w którym odbywały się obrady. Trondheim, założone w 997 roku, wkrótce przyjęło nazwę Nidaros od ujścia rzeki Nidelva; obecna nazwa miasta jest modyfikacją duńskiego Trondhjem. Miasto jest nie tylko stolicą regionu (trzecim co do liczby ludności miasto Norwegii, po Oslo i Bergen), ale także ważnym ośrodkiem uniwersyteckim (ponad 30 000 studentów). Już po obradach gospodarze zabrali nas na wycieczkę przyrodniczą. Pierwszym punktem była dawna osada górnicza Rorøs, która powstała w miejscu wydobywania i przetapiania rud miedzi. Ponieważ drewniane domy, układ uliczek, podobnie jak i kościoł, hałdy, urządzenia do wydobywania rudy są zachowane w bardzo dobrym stanie do dziś, tę górniczą osadę wpisano na listę światowego dziedzictwa kulturalnego i przyrodniczego UNESCO w 1981 roku. Następnie oglądaliśmy rezerwat przyrody „Solendet”, z charakterystycznymi torfowiskami i licznymi storczykami. Malowniczo położoną drogą, przez którą od czasu do czasu przebiegały lemingi, jedziemy w góry Sylene. Zatrzymujemy się na nieco dłużej w położonym nad jeziorem schronisku Nedalshytta. W drodze powrotnej zwiedzamy hydroelektrownię na rzece Nea, a potem zatrzymujemy się nad siedemnastym, co do wielkości jeziorem Norwegii. Po powrocie uczestnicy sympozjum żegnają się z gościnnymi gospodarzami, którzy perfekcyjnie zorganizowali sympozjum. Do zobaczenia w Czeskich Budziejowicach.

Maria GRZYBKOWSKA,
Wydz. Biologii i Ochrony Środowiska UŁ, Łódź

**Sprawozdanie z Działalności Sekcji Hemipterologicznej
Polskiego Towarzystwa Entomologicznego
i XXII Ogólnopolskiej Konferencji Hemipterologicznej
„Mszyce i inne pluskwiaki”**

nt. Gatunki obce i inwazyjne zagrożeniem dla rodzimej bioróżnorodności

Sekcja Hemipterologiczna przy Polskim Towarzystwie Entomologicznym rozpoczęła działalność w 2005 roku, jednak jej powstanie datuje się na rok 1963, kiedy to ukonstytuowała się Polska Sekcja Afidologiczna przy Komitecie Ochrony Roślin PAN w Warszawie. Wnioskodawcami powołania Sekcji były Elżbieta CICHOCKA i Barbara GAŁECKA. Od początku istnienia Sekcji jej przewodniczącym był znany i ceniony w kraju i zagranicą afidolog – profesor Henryk SZELEGIEWICZ, zaś sekretarzem profesor Elżbieta CICHOCKA. Po śmierci profesora SZELEGIEWICZA, w 1983 roku, przewodniczącymi Sekcji byli kolejno profesor Czesław KANIA, profesor Jan NARKIEWICZ-JODKO i profesor Elżbieta CICHOCKA. Od roku 2005, a więc od momentu przekształcenia Sekcji Afidologicznej w Hemipterologiczną, funkcję jej przewodniczącego pełni profesor Piotr WĘGIEREK.

Od momentu włączenia się Sekcji Hemipterologicznej w struktury Polskiego Towarzystwa Entomologicznego funkcjonuje strona internetowa w ramach witryny PTEnt (<http://pte.au.poznan.pl>). Znajduje się tam szczegółowa historia Sekcji, lista członków wraz z danymi kontaktowymi oraz informacje na temat bieżącej działalności. Aktualnie Sekcja Hemipterologiczna PTEnt liczy około 60 członków, którzy w zdecydowanej większości związani są z różnego typu instytutami naukowymi.

Tematyka badań prowadzonych przez członków Sekcji znajduje odzwierciedlenie między innymi w publikacjach drukowanych w angielskojęzycznym czasopiśmie „Aphids and other Hemipterous Insects”. Od roku 2007 wszystkie artykuły ukazujące się w tym periodyku umieszczane są również na stronie internetowej czasopisma (<http://www.kul.pl/aphids>).

Podstawową formą działalności Sekcji są organizowane co dwa lata konferencje. Ostatnie spotkanie członków Sekcji odbyło się 11–14 maja 2011 roku podczas XXII Ogólnopolskiej Konferencji Hemipterologicznej w Cieszynie zorganizowanej przez Katedrę Zoologii Uniwersytetu Śląskiego.

Konferencja rozpoczęła się 11 maja (środa) od przyjazdu i zakwaterowania uczestników w urokliwie położonych „Dworku Cieszyńskim” i „Dworku Pod Kasztanami”. Wybór Cieszyna, w kontekście motywu przewodniego Konferencji jakim były gatunki obce i inwazyjne pluskwiaków, nie był przypadkowy. Brama Morawska jest bowiem jednym z głównych szlaków migracyjnych owadów, w tym gatunków obcego pochodzenia, często inwazyjnych.

Uroczyste otwarcie Konferencji nastąpiło 12 maja (czwartek) o godzinie 9.30. Przewodniczący Sekcji Hemipterologicznej profesor Piotr WĘGIEREK powitał uczestników spotkania. Następnie głos zabrał, w imieniu burmistrza miasta Cieszyn – mgr inż. Mieczysława SZCZURKA, naczelnik Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa pan mgr Aleksander DORDA. Po przekazaniu przez pana naczelnika życzeń dla wszystkich uczestników Konferencji rozpoczęła się I sesja referatowa.

Sesja ta poświęcona była obcym i inwazyjnym gatunkom pluskwiaków. Szczególną uwagę zwrócono na obce gatunki mszyc, czerwców i piewików, które stwierdzono dotychczas na obszarze Polski oraz podjęto dyskusję na temat zagrożeń dla rodzimej bioróżnorodności wynikających z ich obecności w krajowej entomofaunie. Natomiast gość specjalny Konferencji – profesor Rimantas RAKAUSKAS z Uniwersytetu w Wilnie, przedstawił wyniki wieloletnich badań dotyczących gatunków mszyc obcego pochodzenia na Litwie. Łącznie wygłoszonych zostało 6 referatów; sesji przewodniczyła profesor Barbara WILKANIEC.

Członkowie Sekcji Hemipterologicznej PTEnt (2011)

Po krótkiej przerwie rozpoczęła się II sesja referatowa, podczas której zaprezentowano wyniki badań dotyczących między innymi żeńskiego układu rozrodczego mszyc i czerwców, biochemicznych uwarunkowań interakcji między roślinami i owadami, elektronicznej rejestracji żerowania wybranych gatunków mszyc oraz bioróżnorodności tych pluskwiaków. Wygłoszono 7 referatów, a sesji przewodniczył profesor Bogumił LESZCZYŃSKI.

Po przerwie obiadowej odbyła się sesja plakatowa, na której przedstawiono 22 postery o zróżnicowanej tematyce badawczej. Pan Tomasz ZIÓŁKOWSKI zaprezentował również produkty firmy „PRECOPTIC Co. Nikon”, sponsora Konferencji.

Późnym wieczorem odbyło się Walne Zgromadzenie Członków Sekcji Hemipterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego. Po krótkiej dyskusji przyjęto następujący porządek obrad:

1. Sprawozdanie z działalności Sekcji w latach 2009–2011;
2. Sprawozdanie z przekształcenia monografii „Aphids and Other Hemipterous Insects” w czasopismo;
3. Dyskusja;
4. Wybór władz Sekcji Hemipterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego na kadencję 2011–2013.

Ważnym punktem obrad był wybór władz Sekcji na kolejną kadencję. W głosowaniu jednogłośnie wskazano następujące osoby do zarządu Sekcji w składzie:

Przewodniczący – profesor Piotr WĘGIEREK

Sekretarz – dr Magdalena LUBIARZ

Członkowie zarządu – profesor Aleksander HERCZEK

– dr inż. Katarzyna GOLAN

Kolejny dzień Konferencji (13 maja, piątek) rozpoczął się od III sesji referatowej, na której prezentowano zagadnienia dotyczące składu gatunkowego mszyc i piewików wybranych terenów urządzonej zieleni miejskiej Gliwic, Zabrza i Poznania oraz eurybiontycznych i stenobiontycznych gatunków czerwców w krajowej entomofaunie. Dwa wystąpienia poświęcono taksonomii mszyc oraz znaczeniu cech morfologicznych, bionomicznych i danych molekularnych w ich diagnostyce i filogenezie. Łącznie wygłoszonych zostało 6 referatów; sesji przewodniczyła profesor Teresa SZKLARZEWICZ.

Po przerwie obiadowej uczestnicy Konferencji udali się na wycieczkę do leśnego rezerwatu przyrody „Czantoria” i na Wielką Czantorię. Leśny rezerwa „Czantoria” utworzono w 1996 roku w celu zachowania dolnoreglowych zbiorowisk roślinnych o charakterze naturalnym. Trasa wycieczki przebiegała od górnej stacji kolejki wyciągu krzesełkowego na Czantorię przez rezerwat przyrody oraz eksponowanymi szlakami grzbietowymi Czantorii.

Uroczysta kolacja i oficjalne zakończenie Konferencji miało miejsce późnym wieczorem. Organizatorem kolejnej Konferencji, w 2013 roku będzie Zakład Entomologii, Katedra Ochrony Roślin Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu.

W sobotę, 14 maja dla zainteresowanych uczestników Konferencji odbyła się wycieczka do rezerwatów przyrody „Lasku Miejskiego nad Puńcówką” i „Lasku Miejskiego nad Olzą” w Cieszynie. O ciekawostkach przyrodniczych opowiadała dr Małgorzata WĘGIEREK z Wydziału Ochrony Środowiska i Rolnictwa w Cieszynie.

Wykaz wszystkich zgłoszonych na Konferencję wystąpień opublikowany został w Materiałach Konferencyjnych, a treść niektórych z nich znalazła się w 17 tomie „Aphids and other Hemipterous Insects”.

Komitet Organizacyjny
XXII Ogólnopolskiej Konferencji Hemipterologicznej
w Cieszynie:
Magdalena LUBIARZ,
Piotr WĘGIEREK,
Karina WIECZOREK,
Dominik CHŁOND,
Łukasz DEPA